

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และอยุธยาเป็นราชธานี และหยุดชะงักในสมัยที่ญี่ปุ่นดำเนินนโยบายปิดประเทศระหว่าง พ.ศ. 2179-2397 ประเทศทั้งสองได้เริ่มมีความสัมพันธ์ทางการทูตกันใหม่ใน พ.ศ. 2430 ซึ่งตรงกับสมัยเมจิของญี่ปุ่นและรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวของไทย โดยได้มีการทำปฏิญญาทางพระราชไมตรีและพาณิชย์ระหว่างกัน ซึ่งนับเป็นการเริ่มประวัติศาสตร์ยุคใหม่ของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ต่อจากนั้นความสัมพันธ์ก็ดำเนินเรื่อยมาตราบนานที่สุดสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อญี่ปุ่นเป็นฝ่ายพ่ายแพ้สงคราม และไทยดำเนินการทางการทูตจนได้รับการยอมรับให้เป็นประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร และต้องทำการบอกเลิกสนธิสัญญาและข้อตกลงต่าง ๆ ที่มีกับญี่ปุ่น ตลอดจนปิดสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลญี่ปุ่นในไทยในปีพ.ศ. 2488 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นจึงหยุดชะงักลง

ต่อมาใน พ.ศ. 2491 ประเทศทั้งสองได้กลับมาติดต่อกันอีกครั้งหนึ่ง เป็นการติดต่อค้าขายระหว่างกันโดยผ่านสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลการยึดครองญี่ปุ่น ในนามของกองบัญชาการทหารสูงสุด ฝ่ายสัมพันธมิตร (Supreme Command for the Allied Power : SCAP) และเพื่อเป็นการสกัดกั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ที่กำลังขยายตัวในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก สหรัฐอเมริกาได้สนับสนุนให้ญี่ปุ่นมีการปรับปรุงทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งการติดต่อค้าขายกับประเทศต่าง ๆ ดังนั้นใน พ.ศ. 2491 ประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นจึงได้ทำข้อตกลงแลกเปลี่ยนทางการค้า โดยผ่านทางกองบัญชาการทหารสูงสุดฝ่ายสัมพันธมิตร จนกระทั่งเมื่อญี่ปุ่นได้รับเอกสารอย่างสมบูรณ์แล้วใน พ.ศ. 2495 จึงได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นในวิถยานุพันธ์ฉบับนี้จะ เน้นหนักไปทางด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะนับแต่ พ.ศ. 2491 เรื่อยมาความสัมพันธ์

ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นส่วนใหญ่จะอยู่ในลักษณะของการติดต่อค้าขายและเข้ามาลงทุนของญี่ปุ่น ประกอบกับญี่ปุ่นได้มุ่งพัฒนาความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศ จนจะสามารถขยายอิทธิพลไปได้ทั่วโลกรวมทั้งในประเทศไทย ญี่ปุ่นสามารถเข้ามามีบทบาททั้งในด้านการค้าและการลงทุน โดยเฉพาะนับแต่ พ.ศ. 2503 เมื่อไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก บทบาททางด้านเศรษฐกิจของญี่ปุ่นในไทยเด่นชัดมากขึ้น ญี่ปุ่นเป็นต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในไทยสูงสุด และเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทยซึ่งไทยเสียเปรียบดุลการค้าด้วยเป็นจำนวนมาก ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นทางด้านเศรษฐกิจจึงโดดเด่นกว่าด้านอื่น ๆ

จากการที่ญี่ปุ่นมีบทบาทและอิทธิพลทางเศรษฐกิจอย่างมากนี้ ได้ก่อให้เกิดกระแสความไม่พอใจขึ้นทั่วไปในหมู่นักศึกษาและประชาชนในช่วง พ.ศ. 2514-2517 ซึ่งญี่ปุ่นถูกมองว่าเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่เข้ามาครอบงำผลประโยชน์ในประเทศไทย จากแรงต่อต้านนี้ ได้ทำให้ญี่ปุ่นตระหนักและทำการปรับปรุงภาพลักษณ์ของตนเอง โดยการเพิ่มความช่วยเหลือแก่ไทยมากขึ้นตามนโยบายเปิดรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศเพื่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ของไทย ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ญี่ปุ่นจึงเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในฐานะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจำนวนมากแก่ไทย ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับญี่ปุ่นที่ดำเนินเรื่อยมาจึงอยู่ในรูปแบบที่ญี่ปุ่นมีบทบาทในฐานะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและไทยเป็นผู้รับความช่วยเหลือ

จากรูปแบบของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในลักษณะที่ญี่ปุ่นมีบทบาทเป็นผู้ให้และไทยเป็นผู้รับนี้ ความสำคัญอยู่ที่ว่าในการเป็นผู้ให้ของญี่ปุ่นนั้น ล้วนมีเงื่อนไขและข้อผูกมัดอันจะมีผลประโยชน์ตามมา ทำให้เป็นสิ่งที่น่าศึกษาว่าแท้จริงแล้วการดำเนินความสัมพันธ์ในลักษณะที่ญี่ปุ่นเป็นผู้ให้ต่อไทยนี้ มีเหตุผลเบื้องหลังหรือผลประโยชน์ที่จะตามมาอย่างไร และในการรับความช่วยเหลือของไทยนั้นก่อให้เกิดผลประโยชน์ที่แท้จริงตามมาหรือไม่ อันจะทำให้เข้าใจถึงลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ในฐานะที่ญี่ปุ่นเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ดำรงอยู่บนพื้นฐานของหลักการให้ความช่วยเหลือที่แท้จริงเพียงไร ที่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันอย่างแท้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นว่าเป็นไปในลักษณะใด
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการกำหนด และการดำเนินนโยบายของทั้งสองประเทศ
3. เพื่อศึกษาถึงผลการดำเนินนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีต่อกัน

สมมุติฐาน

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นในช่วง พ.ศ. 2491-2530 เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายให้ ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของญี่ปุ่นเองเป็นสำคัญ โดยเฉพาะผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและภาพลักษณ์ของญี่ปุ่น

ขอบเขตในการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น โดยเริ่มตั้งแต่พ.ศ. 2491 อันเป็นที่ไทยและญี่ปุ่นกลับมาติดต่อกันอีกครั้งหนึ่ง ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง เรื่อยมาจนกระทั่งถึง พ.ศ. 2530 โดยเป็นการมุ่งศึกษาถึงอิทธิพลทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นในไทย ควบคู่ไปกับการให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ของญี่ปุ่นต่อประเทศไทย

วิธีการศึกษา

ศึกษาจากเอกสารชั้นต้นและชั้นรองตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Analytical Historical Research) และนำเสนอแบบพรรณนา (Descriptive Method)

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้เข้าใจถึงลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น
ในช่วง พ.ศ. 2491-2530
2. ทำให้เข้าใจถึงนโยบายให้ความช่วยเหลือของญี่ปุ่น และการรับความช่วยเหลือ
ของไทย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายหรือปรับปรุงความสัมพันธ์ที่ดีในอนาคตต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย